

Funkce a podoba politických stran

Vývoj a role politických stran v Evropě

POL196 Politika ve filmu

Cíle přednášky

- Co jsou to politické strany a potřebujeme je?
- Proměna politických stran v historii
- Český kontext
- Současné výzvy politických stran

Co jsou politické strany?

Co jsou politické strany...

„trvalá organizace, uspořádaná od celostátní až k místní úrovni, která se ve jménu určitého ideologického projektu snaží sama nebo v rámci koalice dobýt a vykonávat moc, a za tím účelem vyhledává lidovou podporu“ (Novák 2011)

„politická skupina, jež se účastní voleb a jež je jejich prostřednictvím schopna své kandidáty umístit do veřejných úřadů“ (Sartori 1976)

...a proč jsou důležité?

- Klíčové pojítko mezi společností a státem (vládou) -> funkce politických stran (von Beyme):
- **Vymezení cíle** (ideologie a programatika) – určení směřování státu/vlády
- **Artikulace a agregace zájmů** – zastupování voličských zájmů
- **Mobilizace a socializace v systému** – účast občanů na politice
- **Rekrutování elit a vytváření vlády** – účast na vládnutí

Vývoj politických stran v historii

- Tzv. vývojová typologie politických stran
- Kritérii vztah politických stran ke společnosti a ke státu
- Otázky členství, programatiky, organizační struktury, financování, profesionalizace fungování
- Kádrová, masová, všelidová, kartelová, strana typu firmy...
- Důležitý je kontext vývoje společnosti

Kádrové strany

= honorační, elitní strany, strany individuální reprezentace

- Organizační forma prvních politických stran ve druhé polovině 19. st.
- Politicko-společenský kontext – volební právo
- Velmi volná organizační struktura – volební výbory
- Otázka početného členství nedůležitá
- Financování kádrových stran (mecenáši)
- Omezená role volební kampaně
- Koordinace činnosti v parlamentu

Masové strany

- Masově-byrokratická (A. Panebianco), strana sociální integrace (S. Neumann)
- Vzniká externí cestou – mimo parlament
- Spojena s rozšiřováním („zevšeobecňováním“) volebního práva
- Vznik na bázi různých spolků – odborů (Labouristická strana), náboženských spolků (Rakousko), zemědělských svazů (Skandinávie)
- Snaha o získání co nejširší lidové podpory – vytváření celostátní organizační struktury
- Úzká vazba se specifickým segmentem elektorátu – jasné ideové vymezení
- „od kolébky do hrobu“

Všelidové strany (*catch-all*)

- O. Kirchheimer

= univerzální strana, všežravá strana

- Upozornil na proměnu charakteru (některých) politických stran
- Kontext společenské proměny po 2. světové válce
- Rozvolnění vazeb voličů a politických stran, individualizace, rostoucí proměnlivost voličských preferencí („defreezing thesis“)
- Oslabení ideologické pevnosti politických stran a otevření se širším voličským skupinám
- Pokles významu členské základny

Strany kartelu

- P. Mair a R. Katz
- Určité navázání na koncept catch-all strany – kontext dalšího rozvolňování vazeb voličů a politických stran, pokles počtu členů, další pokles ideologičnosti stran
- Důsledkem mj. pokles finančních zdrojů politických stran
- Výraznější provázání politických stran se státem (finanční příspěvky)
- Důraz je kladem na systémovou stránku a vytvoření tzv. kartelu – relativně uzavřené a uzavírající se skupiny politických stran nastavujících „pravidla hry“ (př. ČR v době opoziční smlouvy)
- Programová blízkost, omezení soutěživosti – potenciál pro protestní strany

Strana typu firmy

- Politika a politická strana jsou vnímána jako business, resp. jako nástroj pro prosazení podnikatelských zájmů „majitele strany“
- Firemní způsob řízení strany
- Nezájem o (vážně míněné) budování členské základny
- Strana není míněna jako nástroj reprezentace, ale voliči jsou chápáni jako zdroj pro prosazení zájmu strany – firmy
- Vznik těchto stran spojen se znechucením s politikou (moment krize) a slabým zakořeněním starých politických stran ve společnosti
- Příklad: Forza Italia!, Věci veřejné, ANO

Politické strany a Norsko

- Formování politických stran od 19. století (H, V + DNA)
- Postupný vznik Agrární strany (Strana středu) a křesťanské demokracie (KrF)
- 1963 – vznik Socialistické lidové strany
- 1973 – Strana Anderse Langeho (FrP)
- Zmasovění politických stran, významná členská základna, relativně jasný program a voličská základna
- Stranický systém formován kolem čtyř základních konfliktní linií

Jaká je budoucnost politických stran?

- Od politických stran jako nástrojů masovění politiky a propojení společnosti a státu, důležitého socializačního činitele k politickým stranám stojícím mimo společnost, resp. nad společností, ba dokonce společnost využívající
- Proměna společnosti – od masové společnosti k individualizaci (strany nejsou potřeba ke každodennímu životu)
- Role masových médií, internetu
- Objektivně limitovaná role politických stran – evropeizace, globalizace
- Limitovaná role národních vlád na realizaci politiky
- Umírání politických stran? Jsou užitečné? Jak by měly vypadat? Co od nich očekávat?

Děkuji za pozornost.